

Úkol 1 k typům nadaných

Pročtěte pečlivě následující kazuistiky a zkuste určit u Jakuba a Ester typ nadání. Svě zařazení zdůvodněte. Můžete použít i více typů – např. podle těchto rysů, chování lze zařadit mezi úspěšné nadané, tyto rysy spíše odpovídají kreativnímu nadání apod.

Jakub

Nadaný chlapec pochází z podnětného intelektuálního prostředí. Je jediné dítě vysokoškolsky vzdělaných rodičů. Se svými rodiči a babičkou žije v rodinném domě na vesnici.

Jakub byl narozen po termínu. Porod byl podle matky dlouhý a komplikovaný. Na základě opožděného fyzického vývoje Jakub pravidelně až do tří let navštěvoval neonatologickou poradnu.

Matka popisuje, že Jakub byl v předškolním věku z pohledu rodiny téměř bezproblémové dítě. Jediná větší obtíž spočívala v malé potřebě spánku. Odmítal spánek po obědě a večer neusnul před 22. hodinou.

Začal chodit v deseti měsících. V prvním roce chodil s jistotou. Již před třetím rokem mluvil v souvislých větách. Určité obtíže měl s výslovností sykavek, což se upravilo později, až v sedmi letech. Co se týče jemné a hrubé motoriky, byla podle rodičů na docela dobré úrovni. I když byl chlapec poměrně tělesně obratný, preferoval „sedavé“ činnosti. Oblíbil si nejrůznější stavebnice a komplikované konstrukce, na nichž si odbourával svoji zvýšenou potřebu intelektuální aktivity.

Rodiče již brzy u svého syna zpozorovali rozvinutou paměť a nadprůměrné rozumové schopnosti. Jakub byl vždy velmi zvědavý a aktivně přijímal nejrůznější podněty. Se zálibou si prohlížel knihy, obrázky, rád poslouchal hudbu a vyprávění pohádek.

Rozvinuté rozumové schopnosti se odrážely i ve výběru her a hraček. S oblibou tvořil rytmické verše, vymýšlel si vlastní pohádky. Hrál deskové hry s komplikovanými pravidly. Ve čtyřech letech znal všechny dopravní značky a ovládal názvy aut. Zajímal se o letadla, vlaky, nádraží a funkci hodin. Ve čtyřech letech nakreslil hodinový ciferník s římskými číslicemi, které si pamatoval z místního kostela. Běžné dětské hry a hračky, jako například autíčka, jej nezajímaly. Chlapec je i hudebně nadaný. Odmala citlivě vnímá rytmus a melodii. Rád zpívá, tančí a poslouchá hudbu.

Číst se naučil rok a půl před nástupem do základní školy. Jeho babička, dnes již bývalá pedagožka, ještě v té době pracovala jako učitelka v první třídě a předškolního chlapce občas brala s sebou do vyučování. Právě zde se naučil několika školním dovednostem.

Podle rodičů má chlapec veselou povahu, která se občas střídá s negativismem a náladovostí. Vždy vyžadoval po rodině neustálou pozornost a za každou cenu chtěl na sebe upozornit. Byl velmi perfekcionista, všechno měl do detailů propracováno a chtěl ve všem vynikat.

Matka během rozhovoru ukazuje několik obrázků svého syna, které vytvořil ve třech a čtyřech letech. Na obrázcích jsou zachyceny nejrůznější výjevy ze společných výletů s rodinou. Je až obdivuhodné, jak si chlapec vše zapamatoval a dokázal zachytit i sebemenší detaily. Jak tvrdí matka, Jakub nikdy nebyl spokojen, dokud práce nebyla v jeho očích dokonalá. Dokonce několikrát výrazně žádal otce, aby mu například pomohl do obrázku zakreslit pravidelné geometrické tvary anebo nápisy, které v té době ještě Jakub sám nesvedl.

Vztah ke členům rodiny byl vždy bezproblémový. Je dodnes silně fixován na matku, což v raném dětství byl jeden z důvodů, proč odmítal navštěvovat mateřskou školu. V předškolním věku tedy vesměs komunikoval pouze s dospělými lidmi. Odmala se dokázal vyjadřovat na poměrně vysoké úrovni. Mezi vrstevníky však komunikace naprosto vážla. V mateřské školce si učitelka stěžovala na chlapcovy problémy v oblasti sociálních vztahů.

Jakub byl odmala svými rodiči vychováván velmi demokraticky. Mírně uvolněného výchovného stylu podle výpovědi matky nikdy nezneužíval. Pokud byl na Jakuba kladen jakýkoli nátlak, přestával spolupracovat a vztekal se. Veškerý volný čas v předškolním období trávil pouze s rodiči a babičkou. Dospělé napodoboval nejen v komunikaci, ale i během her.

Chlapec se do první třídy údajně těšil, toužil po vzdělávání. Napomohl tomu i fakt, že prostředí již dobře znal z návštěv v babiččině třídě. Prvotní nadšení ale brzy začalo přerůstat v rozčarování, což bylo způsobeno zkreslenou představou o průběhu vyučování. Jakub trpěl velkým steskem po rodině. Tuto situaci s největší pravděpodobností nezjednodušila ani babička, která se přiznala, že zpočátku musela být ve třídě s chlapcem přítomna. Je možná logické, že se začal vyostřovat vztah mezi třídní učitelkou Jakuba a jeho babičkou, bývalou učitelkou. Tehdejší třídní učitelka vypovídá, že Jakubova babička měla tendenci neustále zasahovat do průběhu výuky a dokonce i vnukovi pomáhala s některými úkoly.

Když byly babičce její pravidelné návštěvy třídní učitelkou rozmluveny, začal chlapec ještě výrazněji ve výuce trpět. Nedokázal s ostatními dětmi navázat přiměřený kontakt a byl vyčleněn z kolektivu. Separaci od kolektivu dětí pravděpodobně umocnila i třídní učitelka, která se snažila vyhovět chlapcovu nadání, ale zejména požadavkům babičky a nabízela Jakubovi diferencované úkoly k vypracování mimo kolektiv spolužáků. Chlapec byl často vyňat z kolektivu a v zadní části třídy sám pracoval s náročnějšími texty a úkoly, zatímco se ostatní učili číst. Pro chlapce, který byl až doposud zvyklý na veškerou pozornost, bylo odmítnutí spolužáky a získání nového místa v zadní lavici téměř neúnosné.

V průběhu prvního pololetí první třídy se dovednost čtení u Jakuba zcela zautomatizovala. Jakub prý vždy odmítal číst Slabikář a jiné jednoduché texty. Po prvním čtení si pamatoval nazpaměť i delší texty.

Při společných třídních aktivitách měl Jakub odlišné tempo práce. Byl pomalý během činností, které jej nebavily. Mezi ně patřilo například vymalovávání, stříhání a soutěživé aktivity. Perfekcionistický chlapec nestíhal ani při psaní písemek, protože nad vším do hloubky přemýšlel. Časová omezenost a používání soutěživých aktivit chlapce vyvádělo z míry. Jiné úkoly, které jej bavily, naopak v té době dokončoval mezi prvními.

Jakub neustále vyžadoval od učitelky pozornost, chtěl dělat jiné úkoly než ostatní, neustále kladl spoustu otázek. Pokud učitelka nevyšla chlapci vstříc, často odmítl pracovat, nebo se vztekal. Situace zašla tak daleko, že Jakub byl v prvním pololetí první třídy doporučen učitelkou na psychologické vyšetření. Rodiče však radikálně odmítli.

Během dalších školních let třídní učitelka pozoruje zrání osobnosti chlapce. Přestávají na něj být větší stížnosti. Ve třetí třídě došlo údajně k zklidnění a vyrovnání. S třídní učitelkou si začal dokonce rozumět. Motivovaly jej pochvaly, které dostával za aktivní přístup ve výuce. Postupně se začaly měnit i vztahy mezi dětmi ve třídě. Spolužáci se naučili jeho osobnost tolerovat a utvořily se nové kamarádské vazby.

Dnes je Jakub v šesté třídě. Na první pohled zaujme svým vyjadřováním, které je v porovnání s ostatními na vysoké úrovni. Jakub dále hbitě reaguje na problémové otázky, nachází nové vztahy v nabytých informacích a s lehkostí tvoří nejrůznější úkoly. Má též expertní znalosti z historie, fyziky a zeměpisu.

Jakub má dnes výtečné studijní výsledky. Je téměř všemi učiteli chválen a považován za úspěšný studijní typ. Perfekcionistický chlapec však přiznává, že má ve znalostech a dovednostech velké mezery. Doma se proto minimálně hodinu a půl denně připravuje na následující školní den. Má pocit, že doma se toho naučí daleko více než ve škole. Ve výuce má problémy se soustředěním a s neustálým časovým omezením. Je přecitlivělý na hluk ve škole, odpoledne údajně trpí vážnými bolestmi hlavy.

Jakub má v současné době v kolektivu dětí poměrně dobrou pozici. Je předsedou třídy a téměř všechny děti jej uznávají. Nejvíce si rozumí se spolužačkou Ester, která mj. byla rovněž nominovaná do skupiny talentovaných dětí. Volný čas tráví studiem a cestováním s rodinou. Rád pracuje na počítači, je vášnivým sběratelem nejrůznějších předmětů, které následně rozděljuje do tematických kategorií. S oblibou tvoří komplikované dějepisné kvízy. Veškerý volný čas tráví v rodinném kruhu, s ostatními dětmi si nehraje.

Ester

Dalším z dětí, které byly zařazeny do skupiny talentovaných, je Ester. Ester navštěvuje stejnou třídu jako Jakub.

Matka dívky pracuje na vysoké škole, kde přednáší bohemistiku. Sama reflektuje nadání své dcery na předmět český jazyk. Biologický otec dívky je rovněž vysokoškolský pedagog. Rodiče jsou rozvedeni, Ester však pravidelně navštěvuje rodinu svého otce. Matka již delší dobu žije s německy mluvícím partnerem. Ester tedy odmala vyrůstá v bilingvním prostředí. Matka má z prvního manželství i dospělého, velmi nadaného syna. Ester bydlí společně s matkou, bratrem a nevlastním otcem v rodinném domě na vesnici poblíž základní školy.

Ester se své matce narodila v jejích třiceti devíti letech. Porod proběhl císařským řezem, téměř o pět týdnů dříve. Matka byla před porodem dva měsíce hospitalizována.

Jako většina oslovených rodičů nadaných dětí, také Esterčina matka si stěžovala na problémový spánek své dcery. Ester se pravidelně v noci budila a přes den odmítala spát. Chodit začala ve třinácti měsících. Úroveň jemné i hrubé motoriky byla podle matky v normě.

Rozumová složka byla na rozdíl od motoriky nadstandardní. Ester měla vždy velmi dobrou paměť. Dodnes si například do detailů vybavuje nové a nové příhody, které zažila v raném dětství a rodina je již dávno pozapomněla.

V předškolním věku byla Ester extrémně zvědavá. Zabývala se nejrůznějšími informacemi a podněty, které následně skládala do jiných smysluplných celků. Ve dvou letech začala mluvit v jednoduchých souvislých větách. Již ve třech letech se zajímala o cizí slova v češtině (např. zdevastovaný, syntetický, analogie), o abstraktní slova a dokázala je samostatně smysluplně používat. Díky komunikaci s matčíným přítelem se již v pěti letech dokázala domluvit jednoduchou hovorovou němčinou.

Dívka navštěvovala mateřskou školu od tří let. Mezi vrstevníky se pohybovala ráda, avšak pouze v omezeném počtu dětí. Ve větším kolektivu se nedokázala prosadit. Volný čas trávila pouze s kamarádkou a pozdější spolužačkou Lucií, se kterou dodnes sedí v lavici.

Matka své dceři v předškolním období objektivně věnovala velkou pozornost. Ester však začala v rodině trpět pocity méněcennosti. Ve všech činnostech se srovnávala se svým starším, výjimečně nadaným bratrem. Svoji roli mladší sestry začala brát jako výrazný handicap. Rovněž se špatně srovnávala s existencí nového nevlastního otce v rodině. Na situaci reagovala pasivitou a před vstupem do první třídy začala zapírat svoji přirozenou touhu po vzdělávání.

Ester je dodnes velmi sebekritická, vztahovačná a podle matky všechno neúměrně prožívá. Kritická je ale i k ostatním členům rodiny, zejména ke svému bratrovi a nevlastnímu otci. Matka přiznává, že k tomuto stavu zčásti přispěl i neutěšený porozvodový stav v rodině.

Dívka nastoupila do místní základní školy v šesti letech. Do školy se prý těšila, i když tvrdila opak. Ve vyučování se snažila na sebe nestrhávat pozornost a třídní učitelka ji nikdy nepovažovala za nijak zvlášť talentovanou. Ester byla při školní práci poměrně nedůsledná a nezodpovědná, což se odráželo i v jejích nevalných studijních výsledcích.

Počínaje vstupem na druhý stupeň základní školy se problémy začaly stupňovat. Ester chybí klíčové pracovní návyky. V některých předmětech, jako například v matematice a tělocviku, dává vyučujícím jasně najevo, co ji baví a co nikoli. Nezájem o přírodovědné předměty se zrcadlí i v poměrně špatných známkách na vysvědčení. Na domácí přípravu rezignuje. Před matkou a vlastním otcem zatajuje všemožnými způsoby své studijní neúspěchy, které údajně bolestně prožívá. Tyto pocity jsou pravděpodobně umocněny přetrvávajícím srovnáváním s výjimečně talentovaným bratrem, který před lety navštěvoval shodnou základní školu a byl vyučován stejnými pedagogy jako Ester. Někteří učitelé si dodnes do Ester projektují jejího talentovaného bratra a své zklamání dávají občas patřičně najevo.

Pozitivnější vztah má dívka k humanitním předmětům, zejména k češtině, angličtině, němčině a dějepisu. Na předmětech jí záleží a v tomto případě je dokonce schopna se doma do výuky připravit. Humanitní zájem se zrcadlí i v koníčcích, neboť se aktivně věnuje četbě knih, tvorbě textů (povídky, parodie, slogany) a se svým vlastním otcem časté návštěvě divadel, muzeí, hradů a zámků.

V hodinách českého jazyka a komunikace je na první pohled pasivní. Pokud se však na její práci zaměříme detailněji, zjistíme, že se snaží aktivně spolupracovat, pouze nedává navenek nic znát. Během aplikování obohacujícího programu se zájmem spolupracovala na rozvíjejících aktivitách, zejména v komunikačních a literárních hodinách. Některé její práce vynikaly co do propracovanosti, ale i originality. V mluvnických hodinách spolupracovala již méně. Občas jsem shledávala, že dívka chybí základní znalosti tohoto učiva. Ester v hodinách českého jazyka a komunikace pracovala spíše pomaleji a s rozmyslem. Zpočátku školního roku se spolupodílela na tvorbě domácích projektů. Později se aktivita snížila.

Ester je roztržitá, má problémy se soustředěním a velmi často zapomíná. Bylo téměř pravidlem, že domácí práce a projekty do českého jazyka nosila i s několikadenním zpožděním. Problém s častým zapomínáním se netýkal pouze českého jazyka, ale i ostatních předmětů, a to dokonce v daleko větší míře. Ester má poměrně dobře „propracované“ scénky pro omlouvání se učitelům za zapomínání. Dívka se dovede tak kriticky ohodnotit, že nezasvěceným pedagogům nezbývá nic jiného, než prohrěšek prominout.

Se svými spolužáky vychází dobře a snaží se se všemi komunikovat. Ve třídě je oblíbená, navozuje dobrou a bezkonfliktní náladu. Je mluvčím celé třídy. Pokud mezi dětmi nastane nějaký problém, je k němu povolána a pokouší se chladnou hlavou společně s ostatními nalézt kompromisní a bezbolestné řešení. Pokud se však v roli oběti ocitne ona sama, či její nejbližší přátelé Lucie a Jakub, ztrácí jakoukoli soudnost a vrhá se do nelítostného boje.

Ester je velmi nadaná žákyně, projevuje však některé typické znaky podvýkonných nadaných dětí. Ester vyžaduje motivující a podporující pedagogický přístup, díky němuž je schopna využít svého talentu.

